

kura nei hei mau i te reo nei i muri i a tatau. Kaati kei te kuare rawaatu ratau.

Haunga te kore e mohio ki te reo. Kua he te korero a nga pakeke tonu inaianei. Kei tooku takiwa kua "na" te reo o te whakatipuranga tangata o waenganui o te 20 me te 30 tau. Ehara te "na" i a Ngati Porou, i a Te Aitanga-a-Hauiti, i a Rongowhakaata, i a Te Aitanga-a-Mahaki, i a Ngati Kahungunu. Kua "na" te reo o te tamariki taane, wahine o Ngati Porou inaianei. Hei te whakarongo atu e korero mai ana: "Kua tae mai *na tanata* o Waikato." "Tikina atu *na* hoiho." "Kua riro *na* tamariki kei Tikitiki." "Ara *na* wahine e haere maira" Kaati tena.

Tenei tetahi reo porangi ano kei konei e korerotia ana. "Mau tena waahi o ta taua kai." Ko te reo o Ngati Porou pakeke tonu kua penei: "Mau tena *waiho* o ta taua kai." "Ki tenei waahi koe o te whare moe mai ai" "Kia Ngati Porou: "Ki tenei *waiho* koe o te whare moe mai ai" "Kei whea taaku koti- "Kei taua waahi tonu i *waiho* ra e koe" Kia Ngati Porou: "Kei taua *waiho* tonu i *waiho* ra e koe." "I mahue i a koe to potae ki hea? Ki taua *waiho* ano i kite ra koe" Ko te kupu nei 'waahi' kua whakahuatia 'waiho' e nga tangata, wahine o runga atu i te 10 tau. I whakatonga ahau ki tetahi minita e kauwhau ana: "E rua nga *waiho* (waahi) o te Reinga" Ko Pararaiha tetahi *waiho* (waahi) ko Kehena tetahi *waiho* (waahi) Ko Pararaiha te *waiho* whakangatanga o nga wairua o te hunga tika. Ko te *waiho* (waahi) tenei i noho ai te wairua o Aperahama. Hei muri atu i tena ka tae ki te rangi ki te *waiho* (waahi) kei reira te Atua." Engari kaore taua minita e korero ana: "Ko ia hei mea kia takoto ahau i nga *waiho* (waahi) tarutaru hou" Kauaka ra nga minita hei tauira he i te reo Maori.

Ina ano tetahi reo o nga taitamariki o Ngati Porou o te 20 tau tae atu ki te 30. "I whea koe e noho ana?" "I te taha *ia* Hoani" Ina ke te korero tika: "I te taha o Hoani" "Kei whea to potae?" "Ara e takoto mai ra i te taha *ia* Hemi." "Kowai to hoa i haere mai ai i Wharekahika?" "I haere mai au i te taha *ia* Hori." "Kua riro a Pare ki whea?" "Kua riro kei te kahi pupu i te taha *ia* Hera." He ngawari noa te reo tika: i' te taha o Hera; i' te taha o Hemi.

Kaore he ture kia korero tika te Maori penei i te pakeha. Ki te whakahua he te pakeha i te reo i roto i tetahi whakaminenga rangatira ka katangia ka whakatongatia, ka tawaitia. Ehara tera tangata i te rangatira (gentleman). Ka whakama taua tangata.

He waia oku taringa ki te reo tika—reo Ingarihi, reo Maori. Nui atu te tiotio o oku taringa ki te rongo ki te reo he.

Me ako nga matua i nga tamariki kia tika te korero Maori. Ka rongo atu e he ana ka whakatikatika i o ratau he.